

Naša analýza vybraného textu ukázala, že na charakteristike fyzického priestoru sa podieľajú 1) jeho opisy, 2) udalosti v ňom prebiehajúce, 3) jeho interpretácie v diele.

Celkovú štruktúru priestoru potom tvoria z nich odvodené: 1) priestorové vlastnosti (krása, depresivnosť, uzavretosť, izolovanosť), 2) priestorové významy (význam hrobky a obnovy), 3) priestorová symbolika (priestor harmónie a autenticity).

Jednotlivé lokality môžu mať v textoch dvojakú funkciu. Buď slúžia ako pozadie problémom, ktoré próza prináša, alebo sú ich priestorovou realizáciou, čo znamená, že problém autor zobrazuje prostredníctvom toho ktorého priestoru. Tak sa problém zmyslu ľudskej existencie premietol do priestoru hájovne. V tomto prípade má fyzický priestor v texte významnú funkciu, ktorá prekročila rámec scénického pozadia.

Literatúra

BIEDERMANN, H.: Lexikón symbolov. Bratislava 1992.
IWASZKIEWICZ, J.: Březový háj. Praha 1980.

Obraznosť v poézii Janka Kráľa

Lubomír Kováčik

Pedagogická fakulta UMB, Banská Bystrica

Jednou zo základných črt poézie Janka Kráľa je nespútaná obrazotvornosť. Je to fenomén, ktorý má priamy dosah aj na charakter jeho obraznosti. Ak by sme mali do niekoľkých riadkov zhrnúť najzávažnejšie poznatky o básnikovom obraznom systéme, bolo by treba uviesť zistenie M. Pišúta (1957), ktorý hovorí o nahrádzaní logických myšlienkových konštrukcií ich vtel'ovaním do obrazov a o neliterárskosti týchto obrazov. Nemenej dôležité sú zistenia V. Kochola (1955) o pohybe ako osi Kráľovej symboliky. Obraznú pohybovú charakteristiku majú tak prírodné úkazy, ako aj duch a duša. V početných prirovnaniach dominujú motívy prírody, ktoré majú funkciu komparátu.

Pokiaľ ide o neliterárskosť Kráľovej obraznosti, toto tvrdenie treba spresniť. Obraznosť hovorovej reči a ľudovej slovesnosti totiž nie je jediným prameňom pre básnikove obrazy. Tak ako tento autor nie je autorom čerpajúcim len z folklóru, ako jeho verše nie sú len improvizáciou, ako sa to traduje už od J. Vlčka, ale aj **nekonformistickou virtuozitou**, ako tvrdí R. Jakobson

(1991), tak aj jeho obraznosť má dva zdroje. Vrstva prirovnaní a paralel inklinuje k živej hovorovej reči a k ľudovej slovesnosti, vrstva symbolicko alegorická má literárny charakter. Metaforickosť je v porovnaní s vyššie uvedenými prostriedkami menej výrazná. Básnik teda utlmuje tú vrstvu obraznosti, ktorá je pre novšiu literatúru erbovou a prikláňa sa k jej starším vrstvám, symbolike a alegórii.

Kráľove paralely sú prevažne prírodné a majú metaforický charakter, napr.: *Rozvite sa v horách, po poli kvetiny, / spievajte slovensky, slovenské dievčiny* (Duma slovenská), alebo majú podobu názorného príkladu: *Ruža kvitne pre chrobáky, / aj pre osy jedovaté, / nielen pre nás sú nádeje / v tej budúcnosti zavité* (K prorokom slovenstva). Metaforickosť odlišuje Kráľovu paralelu od paralel ľudovej slovesnosti, kde, ako uvádza V. Marčok (1980), je väčšina paralel nemetaforických. V prirovnaniach básnik tiež pracuje hlavne s prírodnou skutočnosťou a s každodennými ľudovými reáliami, prípadne prirovnáva veci k ich symbolom: *čistá ako tá ľalia* (Povešť). Tu najviac vidieť spätosť so živým ľudovým jazykom, pretože väčšina prirovnaní korení v hovorovej reči a mnohé majú za základ frazeologizmy: *Nádeja chudinka už len tak sa máva, / ako keď sekera po Dunaji pláva* (Sedliak). Rozsiahlejšie prirovnania, ktorých je menej, zaberajú aj niekoľko veršov a sú komponované tak, že prvotné prirovnanie je ďalej rozvíjané. Majú veľkú evokačnú a emotívnu silu; v básni Kristus nájdeme toto prirovnanie pútnikov: *Aj teraz práve, ľa! ľa! ak idú, / ako v jeseni bociane, / keď z polnoci zima odháňa / a šibe vetrisko na ne*.

Metafora nebýva rozsahom veľká, napr. *tône panstvo, rieky nariekajú, rozzum bez štrbiny* a spravidla nebýva v texte veľmi nápadná. U Kráľa metafora stráca pozíciu najdôležitejšieho obrazného prostriedku a stáva sa ním symbol. Básnik využíva ustálené symboly ako *sokol, orol, ľalia, lipa, slnko, chrám, vtáčik* atď., pričom sa tieto symboly môžu stávať súčasťou prirovnaní, alegórií, personifikácií a podobne, napr. *Pohostinná lipa slávska strojí hody* (Duma slovenská), jednak vytvára nové symboly.

Symbolické hodnoty nadobúda prostredie, postavy aj predmety. *Rovina* sa pre možnosť bezprekážkového pohybu stáva symbolom voľnosti a slobody, *pustatina* je symbolom bezperspektívnosti, straty oporných bodov, straty morálnych a ľudských hodnôt, je vyjadrením osamotenosti romantického hrdinu. Symbolika tmy a svetla vytvára ponuré alegorické priestory zakliatych krajín. Pri kresbe sa využívajú aj typické romantické symboly hrobov a zrúcanín. V Kráľových básňach sa však symbolizujú aj oveľa prozaickejšie prvky krajínokresby, ktoré nemajú patinu výnimočnosti: *Moje ovce chodia v ôsti po hlavičky, / keď chodia, tak b'acia, hľadiac do horičky* (Ovčiar). Ôstie je v citovanej básni symbolom ovčiarovej tragédie. Čo sa týka symbolických postáv, objavuje sa najmä postava čerta a rozprávkové postavy draka a strigôňa, ktoré stelesňujú zlo. Symbolickú hodnotu nadobúdajú aj historické posta-